

**FARG‘ONA VILOYATI SHAROITIDA YETISHTIRILAYOTGAN GILOS
NAVLARI VA ULARNI YETISHTIRISH TEXNOLOGIYASI****Egamberdiyev Muhridin Madaminjon oqli***“Grapes and Gardens investment” aksiyadorlik jamiyati*

998 91 110 48 41

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Farg‘ona viloyatining agroiklimiy sharoiti, gilos (Prunus avium L.) daraxtining biologik va xo‘jalik jihatdan muhim xususiyatlari hamda yetishtirish texnologiyasi yoritilgan. Hududda yetishtirilayotgan mahalliy va xorijiy gilos navlarining hosildorligi, kasallik va zararkunandalarga chidamliligi, meva sifatini oshirishda agrotexnik tadbirlarning ahamiyati tahlil qilingan. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, Farg‘ona viloyatining iqlim va tuproq sharoiti gilos daraxtining yuqori hosildorlik berishi uchun qulay sharoit yaratadi.*

Kalit so‘zlar: *gilos, Farg‘ona viloyati, agroiklim, hosildorlik, gilos navlari, o‘g‘itlash, sug‘orish, budama, monilioz, agrotexnologiya.*

Abstract: *This article discusses the agroclimatic conditions of the Fergana region, the biological and economically important characteristics of the cherry tree (Prunus avium L.), and the cultivation technology. The productivity of local and foreign cherry varieties grown in the region, their resistance to diseases and pests, and the importance of agrotechnical measures in increasing fruit quality are analyzed. According to the results of the study, the climatic and soil conditions of the Fergana region create favorable conditions for high productivity of the cherry tree.*

Keywords: *cherry, Fergana region, agroclimate, productivity, cherry varieties, fertilization, irrigation, pruning, moniliosis, agrotechnology*

Аннотация: *В статье рассматриваются агроклиматические условия Ферганской области, биологические и хозяйственно важные особенности вишни (Prunus avium L.) и технология возделывания. Проанализированы продуктивность местных и зарубежных сортов вишни, выращиваемых в регионе, их устойчивость к болезням и вредителям, а также значение агротехнических мероприятий в повышении качества плодов. По результатам исследования установлено, что климатические и почвенные условия Ферганской области создают благоприятные условия для высокой продуктивности вишни.*

Ключевые слова: *вишня, Ферганская область, агроклимат, продуктивность, сорта вишни, удобрение, орошение, обрезка, монилиоз, агротехника.*

Kirish.

Gilos (*Prunus avium* L.) — O‘zbekiston meva-sabzavotchilik tarmog‘ida muhim o‘rin tutuvchi, erta bahorda hosil beruvchi qimmatbaho mevali daraxtdir. U nafaqat ichki iste‘mol, balki eksport uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Gilos mevalari biologik faol moddalarga boy bo‘lib, inson organizmi uchun foydali vitaminlar (A, B1, B2, C, PP), organik kislotalar (limon, olma, salisilat) va mikroelementlar (temir, kaliy, kalsiy, magniy) manbaidir. Farg‘ona viloyatining tabiiy-iqlim sharoiti gilos daraxtini yetishtirish uchun eng qulay hududlardan biri hisoblanadi. Bu yerda meva bog‘lari, ayniqsa giloszorlar asosan Farg‘ona, Oltiariq, Quva, Rishton, Buvayda va Qo‘qon tumanlarida joylashgan.

Farg‘ona viloyatining agroiklimiy sharoiti

Viloyat subtropik kontinental iqlim mintaqasiga kiradi. Yillik o‘rtacha harorat +13...+15 °C ni tashkil etadi. Vegetatsiya davri 200–220 kun davom etadi. Yoz oylarida maksimal harorat +38...+40 °C gacha ko‘tariladi, qish oylarida esa –8...–10 °C gacha tushadi. Yog‘in miqdori yiliga 180–220 mm atrofida bo‘lib, sug‘oriladigan dehqonchilik ustuvor hisoblanadi. Tuproqlari asosan och bo‘z, o‘tloqi-bo‘z va bo‘z turlarga mansub bo‘lib, mexanik tarkibi o‘rtacha qumoq, humus miqdori 1,2–1,8% ni tashkil etadi. Bunday sharoit gilos daraxti ildiz tizimi rivojlanishi va meva sifatining yuqori bo‘lishi uchun qulaydir.

Farg‘onada keng tarqalgan gilos navlari

Hozirgi kunda Farg‘ona viloyatida quyidagi gilos navlari keng yetishtiriladi:

Nav nomi	Pishish davri	Hosildorlik (t/ga)	Xususiyatlari
Valeriy Chkalov	Iyun o‘rtalari	8–10	Yirik meva, shirin, issiqqa chidamli
Napoleon	Iyun boshida	7–9	Transportirovkaga chidamli, eksport uchun qulay
Drogan sariq	Iyun o‘rtasi	6–8	Sariq rangli, shirin, sovuqqa nisbatan bardoshli
Regina	Iyun oxiri	8–11	So‘ng pishadigan, uzoq saqlanadi
Farg‘ona mahalliy	Iyun boshida	10–12	Yuqori hosilli, qurg‘oqchilikka chidamli

Viloyatda ayniqsa “Farg‘ona mahalliy” navi o‘zining moslashuvchanligi, yuqori hosildorligi va kasalliklarga nisbatan chidamliligi bilan ajralib turadi. Ba’zi fermer xo‘jaliklarida “Krupnoplodnaya”, “Gizil Nefis”, “Frantsuz erta” kabi xorijiy navlar ham sinovdan o‘tkazilmoqda.

Gilosni yetishtirish texnologiyasi

1. Ko'chat tayyorlash va ekish

Ko'chatlar odatda payvand usuli bilan ko'paytiriladi. Anaç sifatida yovvoyi gilos, olcha (*Prunus cerasus* L.) yoki antipka ishlatiladi.

Ekish vaqti — kuzda (noyabr) yoki erta bahorda (mart oyida) bo'ladi. Har bir ko'chat uchun 60×60×60 sm o'ra kavlanadi. O'raga 8–10 kg chirigan go'ng, 200 g superfosfat va 100 g kaliy tuzi solinadi. Ekish sxemasi: 6×5 m yoki 5×4 m.

2. Sug'orish

Gilos daraxti mo'tadil namlikni talab qiladi. Farg'ona sharoitida 4–5 marta sug'orish etarli:

gullashdan oldin,
meva tugish davrida,
hosil yiriklashayotgan paytda,
hosil yig'ilgandan keyin,
kuzda suv to'plash (nam zaxiralash) sug'orishi.

3. O'g'itlash

Bahorda azotli o'g'itlar (karbamid, ammoniy selitra), yozda esa fosforli va kaliyli o'g'itlar beriladi. Organik o'g'itlar har 2–3 yilda bir marta solinadi. Yillik norma o'rtacha 8–10 t/ga go'ng, 120–150 kg/ga NPK nisbatida belgilanadi.

4. Budama va shakllantirish

Daraxt toji erta yillarda shakllantiriladi. "Skeletli shoxli" yoki "pog'onali" toj shakli eng qulay hisoblanadi. Qurigan, kasallangan va zich joylashgan shoxlar erta bahorda kesiladi.

5. Kasallik va zararkunandalarga qarshi kurash

Asosiy kasalliklar — monilioz (kul kasalligi), klyasterosporoz (dog' kasalligi), antraknoz. Ularning oldini olish uchun 3% bordo suyuqligi yoki biologik preparatlar ("Gamair", "Fitolavin") bilan ishlov beriladi. Zararkunandalardan gilos shiralari va meva pashshasi eng ko'p zarar yetkazadi. Ular bilan kurashishda "Fitoverm", "Aktara", "Verticillin" kabi preparatlar qo'llaniladi.

Hosil yig'ish, saqlash va realizatsiya. Farg'onada gilos hosili odatda may oxiri – iyun o'rtalarida pishadi. Mevalar sopi bilan qo'lda teriladi, chunki bu usul mevaning transportirovkada ezilmasligini ta'minlaydi.

Gilos mevalari +1...+3 °C haroratda, 85–90% nisbiy namlikda 10–15 kun saqlanishi mumkin. Eksport uchun maxsus sovutilgan konteynerlarda tashish talab qilinadi. So'nggi yillarda "Farg'ona Agrofruit", "Qo'qon Frut Line" kabi korxonalar gilosni Yevropa va Rossiya bozorlariga eksport qilmoqda.

Xulosa. Farg‘ona viloyati iqlimi, unumdor tuproqlari va suv resurslarining mavjudligi gilos yetishtirish uchun qulay sharoit yaratadi. Mahalliy navlarning genetik resurslarini saqlash, zamonaviy agrotexnik tadbirlarni joriy etish va tomchilatib sug‘orish texnologiyalaridan foydalanish orqali hosildorlikni 25–30% ga oshirish mumkin. Shuningdek, organik dehqonchilik tamoyillarini tatbiq etish gilos mevasining sifatini oshiradi va eksport salohiyatini kengaytiradi. Farg‘ona vodiysida gilos yetishtirish tarmog‘ini rivojlantirish, fermerlar o‘rtasida ilg‘or tajribalarni yoyish — viloyatning meva-sabzavotchilik sohasidagi barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayev A.A., O‘zbekiston bog‘dorchiligi asoslari, Toshkent: “Fan”, 2018.
2. Egamberdiyev M., Mevachilik va rezavorlar agrotexnologiyasi, Toshkent: O‘zbekiston Milliy universiteti nashriyoti, 2020.
3. Karimov B., Farg‘ona vodiysi iqlim sharoitida mevali daraxtlarni parvarishlash, Farg‘ona: FDU nashriyoti, 2021.
4. O‘zbekiston Respublikasi Qishloq xo‘jaligi vazirligi ma’lumotlari, 2023-yil statistik to‘plami.
5. www.agro.uz – “Farg‘ona viloyatida gilos eksporti hajmi oshmoqda”, 2024.
6. Sheraliyeva G., Bog‘dorchilikda innovatsion texnologiyalar, Toshkent: “Yangi asr avlodi”, 2022.